

Kazimierz Piwowski

"Religionsunterricht und Erfahrung :
zur Praxis und Theorie des
Religionsunterrichts in der
Primarstufe", Theodor Eggers,
München 1978 : [recenzja]

Collectanea Theologica 50/1, 207-208

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

matyki. Jest to zwykle łatwe zadanie, gdyż dziecko jest nastawione na poznanie nowych treści. Nauczyciel posiada tu liczne możliwości jak wywołanie zaciekawienia, interesujące przedstawienie tematu, ukazanie, że temat dotyczy osobście każdego ucznia, że ma on wiele aspektów, które należy poznać, czy wreszcie zapowiedzenie takiego przebiegu lekcji, który daje uczniom możliwość aktywnego współpracowania. Szerzej omawia autor tzw. zasadę niezgodności. Polega ona na przedstawieniu problemu, który wywołuje konflikt z wiedzą czy wyobrażeniami uczniów na dany temat i przez to pobudza ich do pytań i szukania właściwej odpowiedzi.

Drugi zespół zagadnień odnośnie do motywacji dotyczy wykorzystania zainteresowań ucznia czyli włączenie posiadanych już przez niego doświadczeń w planowany temat. Należy więc budować na posiadanej wiedzy ucznia. Nauczyciel musi ukazać uczniowi, w jakich sytuacjach zdobywana wiedza może być dla niego pomocą. Ważnym jest tu także poznanie emocjonalnego nastawienia ucznia oraz zbadanie, jakie aspekty planowanego tematu mogą być dlań szczególnie interesujące.

Często jednak uczeń nie potrafi uzewnętrznić swych oczekiwań czy zainteresowań i wtedy powinien mu pomóc nauczyciel. To zagadnienie omawia autor w trzecim zespole zadań. Za pomocą różnych metod należy przekonać ucznia, że mimo wszystko ma on już pewne zdanie czy wiadomości na zapowiadany temat. Dalej należy go pobudzić do refleksji nad posiadanymi wiadomościami oraz pomóc mu do uzewnętrznienia własnego zdania i zainteresowań. Jest to możliwe, jeśli da się uczniowi pewność, że może on także czynnie wpływać na przebieg lekcji oraz wyrobi się w nim zdolność uzewnętrzniania swych zainteresowań.

Dużo miejsca poświęca Berg środkom i metodom, jakie należy stosować w praktyce motywacyjnej. Zdaje on sobie sprawę, że nie jest możliwe dokładne ich omówienie i dlatego porusza szerzej tylko niektóre. Należy tu najpierw ankietę, która pozwala zainteresować i zmobilizować uczniów do współpracy, jednak pod warunkiem, że włączy się ich w proces jej przygotowania, przeprowadzenia i opracowania wyników. Przy niektórych tematach można ankietę rozszerzyć przez interwiew lub zebranie przez uczniów wiadomości na dany temat np. z prasy. Metodą dość znaną jest także przedstawienie określonej tematyki w formie scenicznej lub tzw. gry ról. Pozytywną rolę spełnia przy niektórych tematach posługiwanie się karykaturą.

Autor omawianej pozycji wie dobrze, że problem włączenia uczniów w planowanie lekcji lub w jej przebieg napotyka na liczne opory i dlatego podkreśla mocno, że zagadnienie to należy uczynić jednym z głównych zadań nauki religii i to od pierwszej klasy. Uczeń, którego uda się uaktywnić, będzie uczył się nie tylko chętnie, ale i efektywniej i dzięki temu będzie się stawał coraz pełniejszym chrześcijaninem.

Książka Berga zawiera wiele ciekawych propozycji na temat problemu motywacji. W całości jest jednak mało przejrzysta i dość trudna. Niekiedy trudno dostrzec w niej linie przewodnie. Dzięki licznym przekładom i wskazówkom może jednak być pomocna w konkretnej pracy katechetycznej.

ks. Kazimierz Piwowski, Monachium

Theodor EGGERS, *Religionsunterricht und Erfahrung. Zur Praxis und Theorie des Religionsunterrichts in der Primarstufe*, München 1978, Kösel-Verlag s. 206.

Od kilku lat ukazuje się w RFN wiele pozycji na temat doświadczenia. Jego znaczenie dla nauki religii podkreślano już w końcu lat sześćdziesiątych w koncepcji nauczania ukierunkowanego na problemy ucznia. T. Eggers przedstawia w swojej pracy, w jaki sposób ujmowano zagadnienie doświadczenia w nauce religii dla klasy III i IV w latach 1963—1977. Pod tym aspek-

tem dokonał w pierwszej części pracy analizy wybranych planów nauki religii oraz podręczników dla dziecka. Należą tu plany: *Rahmenplan* z roku 1967, *Erfahrung und Glaube* z roku 1970 oraz *Zielfelderplan* dla szkoły podstawowej z roku 1977. Analizowane podręczniki to *Glaubensbuch* dla kl. III i IV z roku 1963, *Wie wir Menschen leben* z roku 1972 oraz *Exodus* z roku 1974. Dla jaśniejszego ukazania omawianej problematyki posługuje się autor licznymi tabelami i wykresami.

W analizowanych źródłach dostrzega się ewolucję samego pojęcia doświadczenia. Początkowo oznaczało ono to samo co sytuacja, środowisko czy problem. Z czasem doszło do wyraźnego określenia, że sytuacje życiowe są miejscem i bazą dla doświadczeń oraz, że te ostatnie są wieloaspektowe. W konsekwencji zaczęto doświadczenie rozumieć jako dynamiczny proces, a nie wielkość statyczną. W ten sposób stało się ono treścią nauki religii, a ta miejscem dokonywania nowych doświadczeń. Owocem tego rozwoju jest zrozumienie doświadczenia jako kategorii teologicznej.

Autor omawianej pracy zdaje sobie sprawę z tego, że wpływ na sformułowania podręczników miały ukazujące się w tym czasie prace teoretyczne z pedagogiki religijnej na temat doświadczenia. Dlatego w drugiej części omawia najważniejsze z nich. Należą tu szczególnie publikacje H. Halbfa'sa. Mimo odrzucenia wielu jego tez wywarł on poważny wpływ na katechetykę ostatnich 10 lat. T. Eggers zwraca nadto uwagę na pracę M. Niggemeyra, dotyczącą katechezy na temat wiary w *Katholischer Katechismus* oraz na wprowadzenie teoretyczne do *Zielfelderplan*. Ze strony ewangelickiej pedagogiki religijnej poruszone zostały niektóre publikacje H. Groscha i Ch. Reentsa.

W trzeciej części wykazuje autor, że zwrócenie uwagi na problem doświadczenia ma swe źródło w ogólnych przemianach dzisiejszych społeczeństw. Polegają one na szeroko rozumianych procesach sekularyzacji przy jednoczesnym wzroście zainteresowań pseudoreligijnych czy magicznych. Nadto doszło do przesunięcia akcentów w pedagogice i dydaktyce, które coraz częściej zajmują się różnymi aspektami doświadczenia. Istotnym jest tu także coraz intensywniejsze poruszanie problematyki antropologicznej w teologii.

Ponieważ pojęcie doświadczenia jest wieloznaczne, pragnie je autor bliżej wyjaśnić. Zajmuje się tym w części czwartej pracy. Okazuje się to dość trudne. Pojęcie to miało bowiem w przeszłości wiele znaczeń, a dzisiaj oznacza często zupełnie co innego w języku obiegowym i naukowym. Z tego względu ważne jest możliwie dokładne określenie samego słowa „doświadczenie” lub przynajmniej podanie jego cech charakterystycznych. Po tych analizach autor przechodzi do określenia, co oznacza nauka religii zorientowana na doświadczenie. Czyni to w ostatniej części swej pracy.

ks. Kazimierz Piwowarski, Monachium

Wolfgang G. ESSER (red.), *Religionsdidaktik. Elemente einer integrativen Theorie der Praxis des Religionsunterrichts*, Zürich-Einsiedeln-Köln 1977, Benziger Verlag, s. 231.

Od około piętnastu lat pojawiają się w pedagogice religijnej RFN liczne nowe koncepcje. Często nowy kierunek zaczynał się od negacji poprzedniego. Doprowadziło to do pewnej dezorientacji, zwłaszcza wśród nauczycieli religii. Autorzy omawianej pracy uważają, że nieodzowne jest prowadzenie do stabilizacji przez uwzględnienie tego co pozytywne w różnych teoriach. Ze swej strony przedstawiają model całościowej nauki religii zorientowanej na ucznia. Problem ten wyjaśnia bliżej W. G. Esser w części pierwszej.

Punktem wyjścia dla Essera jest twierdzenie, że nauka religii winna